

Відмова від обвинувачення у кримінальних провадженнях за ст.153 КК України: Питання ідентифікації

Ірина ГЛОВЮК, Заслужений юрист України, адвокат, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ

В одному із кримінальних проваджень із кваліфікацією за ч. 1 ст. 153 КПК України, виникло питання стосовно того, яке юридичне значення має неявка потерпілої у судове засідання. Це питання є особливо актуальним, зважаючи на вразливість потерпілих від такої категорії злочинів. Суд (вирок ще не набрав законної сили) зазначив наступне: *що стосується клопотання захисника про закриття кримінального провадження стосовно ОСОБА_3 за ч. 1 ст. 153 КК України у зв'язку з тим, що потерпіла ОСОБА_1 не з'являлася на судові засідання, а відтак, – на думку захисту, відмовилася від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, то суд зважає на наступне. Дійсно, потерпіла ОСОБА_1 не була присутня у всіх судових засіданнях при розгляді кримінального провадження за обвинуваченням ОСОБА_3. Однак, потерпіла ОСОБА_1 неодноразово направляла на адресу суду заяви в яких, постійно наполягаючи на притягненні ОСОБА_3 до кримінальної відповідальності, просила проводити розгляд у її відсутності. При цьому, ОСОБА_1 наводила поважні причини, з яких вона не могла прибути у судове засідання. Таким чином, суд приходять до висновку, що потерпіла ОСОБА_1 жодного разу не відмовилася від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.*

Розглянемо це питання у декількох площинах.

По-перше, провадження за ч. 1 ст. 153 КПК України є провадженням у формі приватного обвинувачення (глава 36 КПК України). Разом з тим, важливо пам'ятати, що ВП ВС визнала, що «встановлений главою 36 КПК України процесуальний порядок здійснення кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення за правовою природою є приватно-публічною формою обвинувачення і не виключає повноважень прокурора щодо здійснення ним функцій процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання державного обвинувачення в суді, крім повноваження ініціювати кримінальне провадження за відсутності заяви потерпілого про злочин». КПК України оминає питання наслідків неявки потерпілого у провадженнях, які здійснюються у формі приватного обвинувачення, крім ситуацій, коли йдеться про субсидіарне приватне обвинувачення (ч. 6 ст. 340 КПК України): повторне неприбуття в судове засідання потерпілого, який був викликаний у встановленому КПК України порядку (зокрема, наявне підтвердження отримання ним повістки про виклик або ознайомлення з її змістом у інший спосіб), без поважних причин або без повідомлення про причини неприбуття після настання обставин, передбачених у частинах другій і третій ст. 340 КПК України, прирівнюється до його відмови від обвинувачення і має наслідком

закриття кримінального провадження за відповідним обвинуваченням. По іншій формі приватного обвинувачення таких положень немає, проте, є формулювання, що відмова потерпілого, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представника від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення (ч. 4 ст. 26 КПК України). Відповідно, підстав кваліфікувати неявку потерпілої, яка, до того ж, ще й повідомляла суд про поважні причини неявки, як відмову від обвинувачення, немає.

По-друге, ст. 55 Стамбульської конвенції передбачає, що Сторони забезпечують, щоб розслідування або кримінальне переслідування правопорушень, установлених відповідно до статей 35 (фізичне насильство), 36 (сексуальне насильство, у тому числі зґвалтування), 37 (примусовий шлюб), 38 (каліцтво жіночих геніталій) та 39 (примусовий аборт та примусова стерилізація) цієї конвенції, не залежали цілком від повідомлення або скарги, поданої жертвою, якщо правопорушення було вчинено цілком або частково на її території, і щоб провадження могло продовжуватися навіть, якщо жертва відкликає свою заяву або скаргу. У Стамбульській конвенції сексуальне насильство у ст. 36 розуміється як здійснення, без згоди, інших актів сексуального характеру з особою (п. b), тобто охоплює ст. 153 КК України.

Щодо відкликання скарги висловлювався у аспекті домашнього насильства ЄСПЛ, зазначивши у рішенні *OPUZ V. TURKEY* (Application no. 33401/02), що поміж державами-учасницями відсутній консенсус щодо питання про підтримання публічного обвинувачення проти осіб, які скоїли домашнє насильство, у тих випадках, коли потерпілі відкликають свої скарги. Натомість, існує згода стосовно того, що державні органи мають забезпечити справедливу рівновагу між правами жертв, передбаченими статтями 2, 3 і 8, коли вони мають вирішувати, якої поведінки у зв'язку з цим слід дотримуватись. Дослідивши відповідну практику держав-учасниць, Суд встановив, що для того, аби висловитись про доцільність підтримання кримінального провадження, державні органи мають, зокрема, врахувати: тяжкість правопорушення; характер шкоди – тілесної і психологічної – завданої жертві; можливе застосування зброї; можливі погрози, висловлені після нападу особою, яка скоїла насильство; за потреби, наперед спланований характер нападу; потенційні наслідки нападу (у тому числі психологічні) для дітей, які живуть у родині; ризики, які становить нападник; збереження безпеки для здоров'я та безпеки жертви або ж причетних осіб чи тих, на кого вона може поширитись; стан стосунків між жертвою і нападником, а також потенційні наслідки продовження кримінального переслідування проти її волі; стосунки в минулому між жертвою і нападником, зокрема, можливі попередні епізоди насильства; попередні випадки притягнення нападника до відповідальності, зокрема, можливі попередні епізоди насильства. З огляду на наведене, виглядає, що чим тяжчим є правопорушення, тим більшу тенденцію мають правоохоронні органи підтримувати публічне обвинувачення з огляду на громадський інтерес, незважаючи на відкликання жертвою скарги.

В Україні питання підтримання обвинувачення за ч. 1 ст. 153 КК України регламентовано таким чином, що воно здійснюється прокурором, проте, потерпілий / потерпіла можуть відмовитися від обвинувачення, і позиція прокурора значення вже не матиме.

Отже, з урахуванням міжнародних стандартів про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами на даному етапі слід виокремити потребу уточнення у чинному законодавстві наслідків неявки вразливих потерпілих у кримінальних провадженнях, які здійснюються у формі приватного обвинувачення у порядку глави 36 КПК України, з урахуванням практики ЄСПЛ з цих питань.